

Uluslararası Örgütler ve İliberal Demokrasiler-2

İçerideki Düşman-Teori

Mesut Doğan

Biz önceki [yazıdan\[i\]](#) cevaplarını aramak üzere sözleştiğimiz sorularla ilgilenmeye uluslararası ilişkiler kadim teorilerinde uluslararası örgütlerin yeri, uluslararası örgütler teorisi ile uluslararası örgütler ve güç alt başlıkları altında temel teoriyi irdeleyerek başlayacağız.

Uluslararası Örgütlerin belli başlı uluslararası ilişkiler kuramsal çerçevelerindeki rolü

Uluslararası ilişkiler kadim yaklaşımları olan [realizm](#), [liberalizm](#) ve [konstrüktivizm](#) uluslararası örgütlerin rolünü farklı şekillerde açıklarlar:

Realist gelenek, uluslararası örgütlere şüphe ile yaklaşır. Çünkü realistlere göre mevcut uluslararası politikada zaten işbirliği için yapılabilecek daha fazla girişim, atılabilecek daha fazla adım yoktur[[ii](#)]. Çünkü onlara göre aktörler önyargıları ve çıkarları ile en temel konularda bile tam bir anlaşmaya varamazlar[[iii](#)]. Sırf bu nedenle karşılıklı güveninin sağlanamadığı yerde ise, devletleri birbirinden koruyabilecek hiçbir kurum veya yapının olamayacağı[[iv](#)] ve fırsatlar ortaya çıktığında özellikle güçlü devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda harekete geçeceklerine inanırlar. Ne yazık ki bu korkular bazen devletleri en son Ukrayna örneğinde olduğu gibi korkunç şeyler yapmaya sevk eder. Bu yaklaşım da; uluslararası örgütler, ülkeler kendi çıkarlarını çoklayacak uygun fırsat olmadığına inandıkları sürece, yani geçici olarak varlıklarını sürdürebilirler.

Liberal çerçeve, realist bakış açısının aksine uluslararası örgütlere özel bir önem atfetmektedir. Liberalizm, özünde uluslararası ilişkilerde daha fazla işbirliği potansiyeli olduğunu ve uluslararası örgütlerin bu gerçeğin bir yansıması olduğunu savunur. Uluslararası örgütler, temel çıkar çatışmalarını çözemez veya büyük güçlerin istedikleri gibi hareket etmesini engelleyemezler. Ama paylaşılan ortak değerler rehberliğinde ve ancak devletlerin çıkarlarına uyumlu olduğunda problemlili ülkelere karşı müşterek tepkileri kolaylaştırabilir ve dahi bu tepkileri etkili bir şekilde organize edebilirler[[v](#)].

Konstrüktivistler ise, uluslararası yapıyı normları, kuralları ve hukuku olan bir sosyal yapı olarak görürler. Ayrıca, devletler tek ana aktör olarak görülmediklerinden, uluslararası örgütler kendi kimlikleri, çıkarları, normları ve kuralları ile uluslararası yapının geçerli

aktörleridir.

Uluslararası Örgütler Teorisi

Uluslararası örgütleri incelerken iki ana bakış açısı vardır: Rejim Yaklaşımı ve Kurumsal Yaklaşım[vi]. İki bakış açısı, esas olarak uluslararası ilişkilerde kime ana aktör rolü verdiklerine göre farklılık gösterirler. Rejim yaklaşımı, devletleri baş aktör olarak görürken, kurumsal yaklaşım uluslararası örgütleri baş aktör olarak görmektedir[vii]. Rejim analizi daha çok devletlerin davranışlarına ve örgütlerin uyarladığı kurallara odaklanırken, kurumsalcılar örgütlerin içine, bizatihi örgütlerin kendilerine odaklanırlar. Rejim yaklaşımı, kurumsal yaklaşımın büyük resmi analiz etmekte başarısız olduğu ve uluslararası ilişkilerdeki davranış kalıplarını anlamaya katkıda bulunmadığı iddiasındadır. Halbuki kurumsal yaklaşım, uluslararası örgütlerin kendilerini koruma ve güçlenerek büyümelerini anlamada yani büyük resmi anlamada daha başarılıdır.

Uluslararası Örgütler ve Güç

Güç kavramı ve özellikle devletler ve uluslararası örgütler arasındaki güç ilişkisi teorik tartışmalarda sıklıkla gündeme gelmektedir[viii]. Uluslararası örgütler, devletler tarafından oluşturulur ve onları kuran aynı devletler tarafından aynı şekilde fesih edilebilirler. Ayrıca uluslararası örgütler, başta finansmanı olmak üzere günlük işleyişi için üyelerine bağımlıdır. En önemlisi, uluslararası ilişkilerde gücün en yaygın yaptırım aracından yani askeri güçten mahrumdurlar.

Liberaller, bu eksikliklere rağmen, uluslararası örgütlerin kendi tüzel kişilikleri ile kullanabilecekleri kendilerine ait güç kaynakları elde ettiğini savunurlar. Halbuki, devletler, çeşitli nedenlerle uluslararası örgütlerin kararlarına uyarlar, yani bu gücü tanır gibi yaparlar. Devletler, uluslararası sistemin uyumlu katılımcıları olmayı milli çıkarlarına uygun görürler ve uluslararası camia tarafından tersi algılanacak tutumlardan uzak dururlar. Uluslararası örgütlerin kullandığı güç de buradan gelir. Ve bu örgütler bu gücü ifşa ve kınama yöntemleri de dahil olmak üzere çeşitli yöntemlerle kullanırlar[ix].

Son olarak, uluslararası örgütlerin, kullandıkları gücün kaynağı da şiddeti de üyelerinden gelir. Bu nedenle örgütler kendi üyeleri içinden çıkan veya çıkacak olan illiberal isyankar eğilimlere karşı bu gücü kullanabilecek mekanizmalara sahip değildir. Her ne kadar Fawn, illiberal üyelerin örgütün kabul edilmiş kural ve normlarına aykırı davrandıklarında diğer üyeler tarafından harekete geçirilen içsel koşulluluk[x] -yaptırımları ile yüz yüze kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaklarını söylese de[xi], bu yönde kayda değer bir örnek olmadığı aşıkardır. Örneğin, bir uluslararası örgüt olarak AB, değerlerini korumak

kapsamında taahhütler söz konusu olduğunda her zaman üye devletlerden daha istekli olmuştur[xii]. Ancak bu kadar hevesli iken gönülsüz hatta olumsuz eylemleri olan üye devletler için var olduğu iddia edilen ekonomik yaptırımlarının otokrat-oligarklar üzerinde etkilerinin olmadığı da herkesin bildiği bir sırdır.

Sonuç

Uluslararası ilişkiler son derece karmaşıktır. Olup biteni anlamlandırmaya çalışırken zorunlu olarak farklı teorilere başvururuz. Tüm teoriler birer basitleştirme olduğundan, uluslararası ilişkilere yönelik tek bir yaklaşım, her şeyi açıklayamaz. Liberal medeniyette, ister merkezinde ister ise muhitinde sistematik olarak işlenen insanlığa karşı suçlara arkasını dönen bir yaklaşım var uzun yıllardır. Bahse konu bu pratiğin hilafına, Putin'nin vandallığı karşısında takınılan aşırı ve yalabık tepkiler liberal düzeni ve oluşturduğu bu medeniyeti tartışmaya açtı.

İnsanlar, bu kültürde yetişmiş olsalar da, bahse konu ikiyüzlülüğü fark ediyorlar. Önlerine konan devasa ekranda dönen haberlerdeki cansız bedeni sahile vuran Suriyeli bebek ile evinden ağlaya ağlaya ayrılan Ukraynalı bebek arasındaki riyakar farkı samimi bir şekilde sorgulamaya başlıyorlar. Bugünlerde hangi ülkede olursa olsun bir otokrata veya bir oligark yapıya ülkelerin çıkarlarına hizmet ediyor zannı ile yeşil ışık yakılmasının ve hatta desteklenmesinin, aslında tam tersi kendi öz varlıklarına karşı en büyük tehlike olduğunun farkına varıyorlar.

İzansız Putin sayesinde oluşan bu farkındalık liberal düzene eksiklerini gidererek daha iyi bir form alma şansı verebilir. Ancak bu iyileştirme zamanlıca yapılamaz veya hiç yapılmaz ise insanlar yeni düzen için etraflarına bakmaya başlayacaklardır. İşte o zaman kim elinde mevcut problemlere farklı ve kabul gören bir çözüm sunarsa o, yeni düzenin kurucusu ve hamisi olacaktır.

Putin, insanlığın önündeki en büyük sorunun "iklim değişikliği" olduğunu, dünyanın iklimini değiştirerek kanıtlamış oldu. Liberal düzen var olan defolarından kurtulup yoluna devam edebilecek mi yoksa bu kaostan yeni bir düzen mi çıkacak, birlikte göreceğiz. Klasik olsun yazının sonu o zaman: Bildiğimiz şey, Putin'den sonra hiçbir şey eskisi gibi ol(a)mayacak.

[i] Mesut Doğan. "Putin Liberal Dünyanın "Güvenlik" Pratiğini Patlattı", 01 Mart 2022

<https://www.cizgiotesi.info/strateji-guvenlik/uluslararasi-orgutler-ve-illiberal->

[demokrasiler-1/](#) Ulaşma tarihi 05.03.2022

[ii] Stephen D. Krasner. *"Global Communication and National Power: Life on the Pareto Frontier"* World Politics, Vol. 43, No. 3 (Nisan 1991), s. 336-366.

[iii] Robert Jervis. *"Cooperation Under the Security Dilemma"*. Cilt 30, No. 2 (Ocak, 1978), s. 167-214

[iv] [Stephen M. Walt](#). *"An International Relations Theory Guide to the War in Ukraine"*

<https://foreignpolicy.com/2022/03/08/an-international-relations-theory-guide-to-ukraines-war/> Ulaşma Tarihi 11.03.2022

[v] John Ikenberry . *"Institutions, Strategic Restraint, and the Persistence of American Postwar Order"*. International Security, Cilt. 23, No. 3 (Kış, 1998-1999), s. 43-78 Yayınlayan: The MIT Press

[vi] The Regime Approach and The Institutional Approach

[vii] J.Samuel Burkin. *"International Organizations: Theories and Institutions"* Palgrave Macmillan , NewYork , 2006, s.138,

[viii] Michael N. Barnett ve Martha Finnemore . *"The Politics, Power, and Pathologies of International Organizations"* International Organization Vol. 53, No. 4 (Sonbahar, 1999), s. 699-732

[ix] Franklin J.C. *"Human Rights Naming and Shaming: International and Domestic Processes"* (2015)

[x] Koşulluluk, "mali yardım, ticari imtiyazlar, işbirliği anlaşmaları, siyasi temaslar ve hatta üyelik gibi başka bir devlete yönelik algılanan faydaları belirli koşulların yerine getirilmesine" bağlayan bir aktör olarak tanımlanabilir.

[xi] Rick Fawn, *"International Organizations and Internal Conditionality"*, Palgrave Macmillan, NewYork, 2013, s. 1-19

[xii] Raluca Csernatonu, *"EU Security and Defense Challenges: Toward a European Defense Winter?"*, 11 Haziran 2020

<https://carnegieeurope.eu/2020/06/11/eu-security-and-defense-challenges-toward-europeand>

[efense-winter-pub-82032](#) Ulaşma Tarihi 11.03.2022